

Biskop Laurits Jacobsen (Hindsholms) Dagbog fra 1651 til 1663.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

Blandt Kilderne til Fyns Stifts Kirkehistorie er denne Dagbog omtalt ovf. S. 591. Om dens Forfatter faa vi den sikreste Kundskab i de Personalia, der ere vedføjede den Ligtale over ham, som Sognepræsten ved S. Knuds Kirke i Odense, M. Laurits Christensen Wellejus, holdt d. 10. September 1663, og som Aaret efter udkom i Trykken, tilegnet den afdøde Biskops Enke og Datter. Da denne Ligtale nu sjældent forekommer, hidsættes disse Personalia som Indledning til Dagbogen. Anmærkningerne under Texten og et enkelt Indskud skyldes Udgiveren.

Belangende den Hæderlige, Høylærde, Ærværdige nu sal. Mands Doct. Lauridtz Jacobsen, forige Biscop ofver Fyens Stift, hans Erlige Fødsel, Christelig oc berømmelig Liffs oc Leffnetz Fremdragelse oc meget sacte oc salige Endeligt fra denne Verden, da hafver det sig der med som efterfølger:

Salig D. Lauridtz Jacobsen er Barnfød paa Hindsholm¹⁾ i Fyen, udi en By ved Nafn Wiby Aar 1600 aff

¹⁾ I Universitetsmatriklen (I, 53) kaldes han: Chartemundanus, og paa denne Maade betegnes han ogsaa af sin Lærer, M. Svend Pedersen, i den første Tid efter at han var bleven Student (Kirkehist. Saml. 3. R. V, 253). Men senere skrev han sig selv paa

Erlige oc Hæderlige Ecte-Forældre. Hans Fader vaar den Hæderlig Mand, Herr Jacob Jacobsen, da Sogne-Præst der sammesteds; hans Moder vaar den Erlige oc Gudfryctige Quinde Anne Peders-Daatter, begge i Herren saligen hensofvede. Effter den hellige Daab oc Christelig Opfostrelse vaar han hiemme hos sine kiere Forældre, indtil hand vaar 7 Aar gammel.

Aar 1607 bleff hand af sine kiere Forældre sat til Skole i Kiøbenhavn, hvor hand frequenterede i 11 Aar. Imidler Tjd falt hans kiere Forældre ham begge fra, kort Tjd effter huer andre, ved den timelig Død, oc lode hannem et gandske ringe Patrimonium effter, saa hand effter Fader oc Moder icke arffvede meere end 60 slette Daler, huilcke hand haffde til sin Skolegang, Studering oc gandske Fremhold¹⁾.

Men efftersom Verden tillige med Forældrene hannem fradøde, som gemeenlig pleyer at skee; da haffver den gode trofaste Gud i Himmelen, effter sit Faderlig Løfte, han alle fattige Faderløse Børn giort haffver, self taget sig hannem an at forsørge; oc hannem i Verden underliger imod all Forhaabning oc Tancke fremført. Hafver dog, som et fattigt hielpeløs Barn, meget Ont i sin Freemvext ustanden. For Armods skyld hafver hand maat tiene andre om Dagen, oc ofte brugt Natten til sin egen Studering, at hand sit Liffs Ophold kunde fortiene; Hermed haffver den gode Gud hannem jo meere oc meere forfremmet, oc altid skicket hannem paa gode Stæder oc iblant fornemme got Folck.

Latin jevnlig: Hintzholmius (K. S. 3. R. VI, 310. 315. 319) og betegnedes ogsaa af andre paa samme Maade (Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VI, 114. 134). Nu er det ikke ualmindeligt ogsaa paa Dansk at kalde ham Hindsholm, hvad Samtiden dog ikke gjorde.

¹⁾ Laurits Jacobsen havde 3 Brødre, der alle bleve Præster i Fyns Stift, og en Søster, der blev Præstekone smst. (Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VI, 83).

Thi Aar 1618 er han imød Kyndelmisse kommen her til Othense Skole¹⁾, huor hand da, strax om Paasken der effter, er kommen i den Fornemme, nu Sal. Mands, Jørgen Mogensens²⁾, fordum Borgemester her sammesteds, hans Huus, hans Børn at informere. I huilcken Tieneste hand oc forbleff all den stund hand vaar her i Byen, som vaar halffierde Aars Tid, oc lidet der offver.

Aar 1621 den 12. Decemb. reyste hand med sit gode Testimonio³⁾ fra Othense til det Kongl. oc berømmelig Academie i Kiøbenhaffn, sine studia at forbedre, huor hand forbleff continue, indtil Aar 1623 den 17. Martii, da hand aff sine Velyndere bleff reccommenderet til den Velb. meget vjt berømte, nu Sal. Herre, Holger Rosenkrantz Jørgensen til Rosenholm, Danmarckis Rjgis Raad, oc Kongl. Mayest. Befalings Mand paa Othense Gaard; huor hand oc strax bleff antagen, hans Velb. kiere Børn at informere; udi huilcken Tieniste hand vaar paa det siufvende Aar⁴⁾. Dog vaar hand imidler Tjd med tre den gode Herris Velb. Sønner paa det Kongl. Adelige Academie til Sorø i 3 Aar⁵⁾. Den anden Tjd vaar hand hos hans Velb. self i Fyen, Jydland oc Skaane, oc da aff den vjt berømte meget grund-lærde Mand hørde oc lærde megen salig oc herlig Undervjszning, synderligen aff Guds eget helligste Ords rette Grund oc salige Forstand, huilcken hand siden, sin gandske Ljffs Tjd, ved Guds Naade haffver brugt oc

¹⁾ Odense Skole stod den Gang i Flor under de to fortrinlige Lærere: Rektor, M. Knud Richardsen, og Konrektor, M. Svend Pedersen.

²⁾ Borgmester Jørgen Mogensen (Rosenvinge) døde 1634. (Engelstoft, Odense Bys Hist. 2. Udg. S. 543).

³⁾ Udstedt af ovennævnte M. Svend Pedersen, der 1621 havde afløst M. Knud Richardsen i Rektoratet. Han satte megen Pris paa Laurits Jacobsen og anbefalede ham varmt til Dr. Jesper Brochmand (K. S. 3. R. V, 253).

⁴⁾ I Virkeligheden ikke fuldt 6 Aar.

⁵⁾ Flere interessante Breve fra dette Tidsrum, baade fra og til Laurits Jacobsen, findes meddelte i K. S. 3. R. V og VI (s. Regist. u. Hindsholm).

udført, baade sig selff, oc mange Guds Børn til Trøst og salig Undervjsnzning.

Til Oplysning om den Tid, da L. J. fratraadte Tjenesten hos H. Rosenkrantz, kan et Brev, han skrev til sin Privat-præceptor ved Universitetet (M. Wulfgang Rhuman) her indføres.

Salutem ἐν τῷ τῆς σωτηρίας ἀρχηγῷ.

Miraris, scio, Vir Reverende et Clariss., Præceptor perpetuo honoris cultu observande, quod simul atque Divino provisu et consilio, tuoque svasu et autoritate, in Magnificam Rosæcrantzianam familiam ascitus, per integri pene sexennii decursum non nisi semel atque iterum te sim affatus. Miraris, inquam, et jure bono. Tacito etenim pectore existimare tecum optime posses, me amoris et favoris probæque in studiorum curriculo manuductionis olim præstitæ immemorem, detestandum illud ingratitude criminis jam pridem subiisse, quod tanto temporis tractu nihil a me venerit affatus. Silui quidem, fateor, diutule nimis, inque eo peccasse me non dissimulo. Silui in Regia Nobilium Academia Sorana cum discipulis meis nobilissimis triennium hærens; silui dehinc per anni demensum in Cimbria; silui denique turbulentissimo hoc rerum statu cum Gen. Domino meo in Patria exulans. Verum at verò veram silentii diuturnioris mei causam si velis, ea neutiquam est ulla plurimorum tuorum, quibus abs te cumulatissime affectus sum, meritorum oblivio. Eorum enim imo pectori fixa ite hæret hærebitque perpetuo memoria, ut nulla ævi serie oblitteratum eandem iri sancte polliceri habeam. Sed partim, quod alloquendi, gratiasque oretenus agendi copiam mihi datum aliquando iri frustra hactenus sperarim, partim verò, quod gratiam referre non patiente infelicitate mea, a curis, quibus te perpetuo detineri sciverim, sanctioribus mera verborum inanitate veritus sim avocare. Rumpendum nihilominus aliquando fuit altum illud silentium meum, nec quod facultatem denegârit Fortuna novercans, voluntatis promptitudo præ pudore perpetuo dissimulanda, cum, autore Seneca, velle referre gratiam sufficiat. Ut enim omnium aliarum virtutum, ita gratitudinis ad animum tota redit æsti-

matio. Hic quia in officio est, quicquid defuit, fortuna peccavit. Ne autem vel impræsens absque causa te appellare videar, en votum, cujus compos fieri sollicitus desidero. Quippe quando cum omnibus Musarum alumnis ita comparatum esse constet, ut conscia mens recti bonorum virorum testimonio plerumque gaudeat, publica etiam lege sancitum sit, quemvis bonarum literarum studiosum vitæ in Academiis transactæ testimonio bonis ac probis quibusvis probandum ac commendandum esse, a te impræsens, Præceptor honoratissime, simul petitum venio, ut vitæ meæ in studiis apud vos traductæ tum tuo, tum universitatis testimonio me munire, idque amico ac contubernali meo, Johanni M(ulenio), qui in eo huc apportando operam mihi suam condixit, communicare non graveris. Rem factururus es, et Præceptore ac fautore dignissimam, et mihi gratissimam, meque tibi summa observantia in perpetuum devinxis. Vive et vale Deo et Reipubl. literariæ. Deproperabam Otthoniæ Fionorum 4 Febr. Ai. 1629.

Tuus, qui te amat et æstimat,
Laurentius Jacobi¹⁾.

Aar 1630 den 18. Martij bleff hand aff Guds synderlige oc underlig Forsiun kaldet til at være ret Sogne-Præst udi Rudkiøbing paa Langeland²⁾; Oc anden Dagen der effter, som vaar den 19. Martii, bleff hand ordineret i Suenborg aff Hæderlig oc Høylærd Mand, nu Sal. hos Gud, D. Hans Mickelsen, Superintendent offver Fyens Stift. Huorefter hand begynte sit Præste-Embede oc Tieneste i Rudkiøbing Kircke Paaskedag dernest efter.

Den 16. Julii samme Aar er hand aff forbemelte Doct. Hans Mickelsen Bispem oc meenige Sogne-Præster i Nørreherred der paa Landet udvald oc beskicket til Proust i samme Herred, huilcken Bestilling hand aff Guds Naade,

¹⁾ Afskrift i Ny kgl. Saml. 1291. 4°, p. 69. Om et Tilbud, Laurits Jacobsen ikke længe efter fik om at blive Præst i Sønderby, se Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VI, 114.

²⁾ Der havde været nogen Uenighed mellem de kaldsherettigede, s. Saml. t. Fyns Hist. og Topogr. VI, 134 f.

uden nogen Steffning oc Klagemaal paa sin Person, nesten i 17 Aar hafver forestaaet.

Imidler Tjd er hand aff Guds Faderlig Forsiun oc gode Venners Raad kommen i Ecteskab med Erlig, Dyderjg oc Gudfryctig Quinde, Abigael Christiansdaatter, sin Sal. Formands, den Hæderlig oc Vellærde Mands, Herr Anders Bredals, fordum Proust oc Sognepræst sammesteds, hans Efterleverske, oc holdtis deris Bryllups Høytjd i Rudkiøbing den 19. Septemb. som da indfaldt den 17. Søndag efter Trinitatis samme Aar. Oc lefvede de tilsammen et Erligt oc Kierligt Ecteskab i halffsiette Aar. Samme deris Ecteskab velsignede Gud med en Daatter, som bleff kaldet Anne, huilcken den gode Gud, som hende hafde gifvet, aff sit Velbehag strax igien hiemkaldet, efter 5 Dage, fra denne onde Verden, i sin Faderlig Forvaring.

Aar 1636, den 3. Søndag efter Paaske bortkallede Gud Herren, efter sit vjse oc velbehagelig Raad, hans kiere Hustru, Abigael Christiansdaatter, ved den timelig Død, oc da gjorde et bedrøffeligt Skilzsmis, huilcket hand der effter i halfffierte Aar, hand sad eenlig oc Enckemand, væmodeligen beklagede.

Men som hand fornam den besuærlig Huusholding at falde sig eene for tung, er hand af Guds Faderlig Forsiun oc gode Venners Raad atter kommen i Ecteskab med Erlig, Dyderjg oc Gudfryctig Pige Anne Mule Jørgensdaatter, Sal. Jørgen Mulis, fordum Borgemester i Odense, hans Daatter; Oc holdtis deris Bryllups Høytjd i Odense den 15. Søndag effter Trinitatis, som da indfaldt den 22. Septemb. Aar 1639. I samme deris Ecteskabs ottende Aar haffver den gode Gud velsignet dem med en kier Daatter, som bleff født i Rudkiøbings Præstegaard, Alle Helgensdag 1646, som indfaldt den 23. Søndag efter Trinitatis, oc bleff kaldet Abigael, huilcken med sin kiere Moder nu effter hans Død sørgeligen igienleffver.

Aar 1642 bleff hand med andre Præster fleere, effter Kongl. Majest. Naadigste Befaling, forskreffven til Kiøbenhaffn,

for Hans Kongl. Maj. oc Rigens Høyvise Raad, som da vaare tilstede, at prædicke, huilcket skeede Fredagen nest for Adventz Søndag; bleff saa Naadigst forloffvet at reyse hiem, huor hand varede paa sit Kald i Stilhed oc Roe udi 4 Aar. Indtil Aar 1646, da han atter effter Kongl. Majest. Christiani IV. Naadigste Befaling bleff forskrefven til Kiøbenhaffn, at prædicke for Hans Majest. igien, som skeede Dominica 26. à Trinitatis.

Den 22. Januarij der effter er hand imod all sin Tancke oc Forhaabning, aff Guds synderlige Beskickelse, kaldet til at være Høystbemeldte Kongl. Majest. Hoff-Prædickant, med Befaling, at hand i Fasten sig til Kiøbenhaffn skulle indstille, sin Eed for Hans Majest. at aflægge, oc Bestillingen at antage oc opvarte. Huilcket oc angick Dominica Palmarum 1647.

I samme høye oc vanskelig Bestilling hafver hand tient oc opvarted Hans Kongl. Majest. baade med Prædicken, Affløsning, saa oc all anden Kircke Tieneste, som Hans rette oc eeniste Siæle-Sørger, med stor Hiertens Omhyggelighed, indtil hans sidste Aandedræt, da hand den Høyloffligste Kongis Siæl udi Guds naadige oc trofaste Hænder med dybeste Suck oc modige Taare befalede.

Hafver siden der effter i samme Bestilling tient oc opvarted denne Høylofflige nu Regierende, vor Naadigste Herre oc Konning, indtil Aar 1651. Huilcken hans Hoff-Tieneste strecker sig tilsammen paa det femte Aar, som siunis vel kort aff Tiden, men i sig selff hafver været fast vanskelig oc besuærlig, som icke, maa skee, i nogen hans Formænds Tjder hafver været. Huilcket i synderlighed vel kand eractes aff de store Forandringer, som i den Høyeste Regiering her i Rjget i midler Tjd ere forfaldne, baade med Ljg-Prædickener at giøre; Først i Hans Førstelige Naadis vor forrige Naadigste udvalde Printzis Christiani V. Høylofflig Ihukommelse, Hans salige Ljgbe-gængelse, som blef holden i Vor Frue Kircke i Kiøbenhaffn den 8. Novembr. 1647. Siden næste Aar der effter, udi

vor Allernaadigste Kongis oc Kiereste Gamle Landsens Faders egen Kongelig Ligbegængelse, som oc i lige maade bleff holden i Vor Frue Kirke i Kiøbenhaffn, den 18. Novembr. 1648. Huilcke begge Kongelige Ljg-Prædickener hand siden effter Kongelig Befaling paa Trycken haffver ladet udgaae. Saa ocsaa udi atskillige andre Occasioner til Electioner, Hylding, Kroning, Kongelige Barseler oc andre, med Opvartning oc Tieneste udi store oc høyanseelige Forsamlinger¹⁾. Huilcke store Besuærligheder hand dog ved Guds synderlige Bjstand vel hafver ofverstrjdt, saa Hans Majest. vor Allernaadigste Herre oc Konge, med hannem Naadigst haffver været tilfreds. Huilcket end oc kiendis der. aff, at u-anseet den Salige Mand vaar kaldet Aar 1650 aff alle Præpositis urbanis i Rjber Stiftt oc instændig begiert at være deris Superintendent²⁾, saa vilde Hans Kongl. Majest. dog hellere beholde hannem i sin egen Tieniste oc Opvartning³⁾, huilcken sin Kongl. Gunst oc Mildhed imod hannem Hans Kongl. Majest. iblant andet rundeligen haffver beteed, idet Hand for hans tro oc flittig Tieneste haffver hannem med et Prælatur oc Canickedom i Aarhus Capittel Naadigst forleent Aar 1649. Oc siden der effter endda ydermeere samme Kongl. Gunst oc Naade ladet see oc kiende, i det Hans Kongl. Maj. effter Guds egen synderlig Skickelse hafver hannem, med Naadig Dimission, forordnet til at være en Superintendent ofver dette Fyens Stiftt, huor til hand gjorde sin Eed for Hans Majest. paa Kiøbenhaffns Slot Dominica V. à Trinitatis strax effter Prædicken Aar 1651. Bleff siden til samme Biscopelig Embede med Solenniteter indvied i Vor Frue Kircke i Kiøbenhaffn Fiortende Dagen der effter, som vaar

¹⁾ Herom foreligger nærmere Oplysninger i den ovf S. 591 omtalte Dagbog.

²⁾ I Ny kirkehist. Saml. VI, 112—3 findes Skrivelsen, dat. 30. Juli 1650, aftrykt.

³⁾ Sandsynligt er det dog, at Udsigten til snart at blive Biskop i Odense, har bidraget til, at L. J. ikke kom til Ribe.

Dominica VII. à Trinitatis, aff den Hæderlig oc Høylærde Mand, nu Sal. hos Gud, D. Jesper Brochmand, da Superintendent offver Siælends Stifft. Er saa der paa hjdkommet til Odensee den 7 Augusti 1651, oc da samme sit høye Biscopelig Embede begyndet oc anganget.

Men som det behagede Hans Kongl. Majest. nogle aff Bisperne her i Rjget, saa vel som nogle aff de andre Høylærde Mænd paa Universitetet, at lade conferere summos honores in Facultate Theologica, er hand ocsaa, effter Kongelig Befaling, forskreffven til Kiøbenhaffn, samme Grad at tage, huor til hand sig oc underdanigst bequemmede, saa hand med de andre Candidatis, effter atskillige Conferentzer oc Disputatzer holdene i Universitetet, udi Kongl. Majest. egen Nærværelse oc Paahør, er bleffven creeret oc publicè pronuncieret Doctor Theologiæ med stor Solennitet i Kongl. og Dronningl. Majest. oc mangfoldige Adels, Geistligis og Verdsligis Nærværelse, huilcket skeede i Vor Frue Kircke i Kiøbenhaffn den 20 Decembr. 1653 aff Doct. Laurentio Martini Scavenio, Selandiæ Episcopo.

Dette sit høye oc besuærlige Biscoplig Embede haffver hand nu forestaaet offver 12 Aar, oc det med saadan Guds Fryct, Troskab oc Flittighed, Sactmodighed oc stor Fornuft, som en retsindig tro Herrens Tiener, at hand i alle maader haffver været et ret Exempel for Hiorden effter St. Poffvels Formaning, udi Lærdom, Uforderffvelighed, Adstadighed oc sand Tale, som er ufordømmelig, oc det for alle Menniske.

Hand haffver for alting fryctet Gud inderlig oc hiertelig, med stor Andact giort sine Bønner til Gud Aften oc Morgen for Christi Kircke oc Meenighed, sampt den høye Regiering oc alle Stænder oc Stater; Oc efftersom hand viste, at en Hiertens andæctig Bøn er det behageligste Guds Offer, haffver hans Hierte aldrig været ledigt fra Suck oc Bøn. Hand haffver med største Iffrighed beflittet sig paa, at icke noget aff Herrens Ord skulle falde paa

Jorden, mens at Guds hellige Ord maatte rettelig læris i Kircker oc Skoler, oc de høyværdige Sacramenter udi gudelig Andact kunde brugis, all falsk Lærdom maatte forhindris, oc all Forargelse maatte afskaffis. Hand haffver med stor Hiertens Væmodighed anseet denne Tjds store Pract oc Offverdaadighed; Med største Alvorlighed sucket oc feldt modige Taare offver denne Tjds syndige oc onde Tilstand; Hiertelig formanet alle Menniske til Poenitentze oc Omvendelse, til retskaffen Troe oc Troens Frueter udi Sandheds gode Bekiendelse, som er effter Gudelighed, at Guds Vrede maatte formildis oc den offverhengende Straff maatte afvendis. Huor til hand med eget Ljffs oc Leffnets klare Bevjszning haffver gaaet dem for. Saa hand kunde med en god Samvittighed sige med Apostelen: værer mine Effterfølgere, som jeg er Christi. Hand haver beflitet sig paa med største Mact at giøre huer Mand Ræt udi Low oc Dom, uden nogen Persons Anseelse, oc icke for Vild eller Venskab, Gunst eller Gaffve ladet sig forkrencke til at bøye Rætten oc forblinde sine Øyne. For sin underhaffvende Geistligheds samt gandske Lands Tilstand haft stor Bekymring; stedse formanet dennem til Flittighed udi deris Bestilling, oc Skickelighed i deris Kald oc Embede. Udi tuiffraadige Sager med største Mildhed, Sactmodighed oc Tienstvillighed raadført dem. Udi Besuærlighed med stor Omhu hiulpet dem tilrette, oc ladet sig bruge at intercedére for dem, som ofte oc aff mange er befunden i denne forgangne Ufreds Tjd oc siden der effter, huortil Gud haffde giffvet hannem baade Forstand oc Ynde hos alle, saa huer Mand haffver sig offver hans Død høylig at beklage; Øffrigheden, at den haffver mist en tro Forbedere; de Geistlige en from oc tienstvillig Patron; de Verdslige en yndelig Lærere oc retsindig Guds Mand. For Encker oc Faderløse hafver hand altid draget stor Omsorrig, oc hiulpet dennem til rette i alle muelige maader. Oc ofte med stor Suck beklaget, at mange icke ville betencke, huor inderlig Gud tager sig deris Sag an,

oc huor haardelig hand truer alle dem, som udtrenge Taarene aff deris Øyne.

De fattige Skole-Børn oc Huus-Arme haffver hand gierne effter sin Formue meddeelt aff sit Gods, vor Herre haffde hannem med forleent. Hans Christelig oc kiærlige Omgængelse med hans kiere oc nu høybedrøffvede Hustru haffver været saa kiærlig oc god, at intet om kierlig Omsorg oc hulde Omgængelse, oc tuende Ectehierters bestandig Forbindelse meere kunde sigis eller ynskis aff nogen, end her fandtis nesten i 24 Aar, huorfor hun disz høyer med Suck oc Graad deris bedrøffvelig Skilsmis beklager.

Sin eeniste Daatter oc Barn haffver hand med saadan Faderlig Omsorg opdraget i Guds Fryct oc sande Kundskab, at der er ingen Dag gangen offver hans Hoffvet, naar hand tilstede vaar, hand jo haffver haft sin visse Tjd der udi hende at informere oc undervise.

Sine oc sin kiere Hustruis Sødskende, Suogre oc Venner haffver hand med saadan Faderlig Omsorg udi Raad oc Daad omgaaetz, at de icke alleene beklager sig, at haffve mist en Broder • oc Suoger, men en huld oc kier Fader.

Hans Folck oc Tienere hafver hand altid holdt til at frycte Gud, oc dem forfremmet, huor hand kunde; Saa med et Ord at melde, mand kand sige med Sandhed, at der vaar icke nogen Dyd, som kand findes hos et Guds Barn (saa vjt dette Ljffs Skrøbelighed tilsteder), som udi hannem kunde fattis. Huorfor den naadige Gud, fra huilcken alle gode Gaffver kommer, haffver oc giffvet ham synderlig Naade, Aand oc Krafft denne sin besuærlig Bestilling med stor Fruct at forestaa nu paa trettende Aar; Oc diszmidler Tjd haffver hand indviet til det hellige Prædicke Embede hundrede oc halfftrediesindstiuffve Præster, oc derforuden beskicket de fleeste Prouster offver det heele Stifft.

Gud hafver derforuden æret denne Sal. Mand i mange maade: hos sin allernaadigste Herre oc Konge haffver

hand hæfft stor Naade; hos Ridderskab og Adelskab stor Gunst og Ynde; hos Geistlige oc Verdslige Ære og Anseelse, huor aff hand dog icke i nogen maade hæffver ophøyet sig, men med største Sactmodighed oc Tienstactighed ladet sig finde til huer Mands Tieniste. Huorfor der ere faae i den gandske Meenighed, der jo med Sucke oc Graad beklager hans Død.

Huad den Sal. Mands Siugdom sig belanger, da er hand den 2 Aprilis med en heftig Colica betagen, huilcken varede først en Dags Tjd, og saa opholt; siden begynte den igien oc varede nogle Dage, huor paa er fuldt et Sting for hans Bryst oc i hans eene Side, oc omsider en meget smertelig calculus renum, med andre besuærlige Tilfald, oc besynderlig Magens Suaghed, huor imod mand effter de vjtherømte Medicorum i Kiøbenhaffn deris Raad hæffver brugt atskillige medicamenter, huor effter det lod sig tijt oc offte ansee til Bedring, hæffde dog ingen Bestandighed. Oc der hans kiere Suoger, den Høylærde oc velforfaren Medicus, Doct. Christian Luja, vaar hiemkommen, hæffver hand giort all sin Fljd, med huis medicamenter hand viste ham tienlige kunde være, oc der paa aldellis ingen Umag eller Bekostning sparet; Mens efftersom intet kand gielde mod Døden, saa hæffver ingen medicament noget kundet fructet. Oc efftersom Siugdommen continueret oc holdt ved, saa er hans Kraffter afftaget Tjd effter anden, jo meere oc meere, indtil Søndagen den 16. Augusti, hand maatte slet gaae til Sengen; oc der hand fornam, at Siugdommen tog offverhand, hæffver hand betenkt det beste Middel til sin Troes Bestyrckelse, Syndernis Forladelse, oc salig Affskeep aff Verden, som er Christi H. Legems oc Blods Sacramente, huilcket hand med største Hiertens Andact, oc en inderlig Hiertens Bøn, som hand med lydelig Røst i alle nærværende got Folckis Paahør, med største devotion fremførde, om det H. Sacramentis salige Fruct oc ævige Gode; oc siden effter detz Annamelse

giorde saadan en Hiertens Tacksigelse, at et Guds Barns Hierte maatte sig der offver glæde oc trøste.

Haffver siden ligget med største Taalmodighed, oc aldrig nogen Tjd i ringeste maade klaget sig offver sin Siugdom; mens huer gang mand spurde hannem, huorledis det vaar med hannem, suarede hand: Vel, Gud skee Loff. For stor Affmæctighed gad han icke meget taldt, mens haffde sine Tanker i Gud, oc ofte, som hand laae, tog sin Hue aff sit Hoffvet, oc lagde begge sine Hænder tilsammen, huor aff mand kunde see, huad hans Tancker vaar. Saa mand kunde intet andet see paa hannem, end største Taalmodighed oc gudelig Andact; saa at ligesom hans Idræt i hans Velmact hafver været stedse i Gud, Saa hafver oc hans Tancker i hans Suaghed intet andet været end i Gud, aldeelis intet befattet sig med noget i Verden, mens med David stedse hafft sit Hierte hos Gud, sigendis: Herre, haffver jeg ickun dig, saa skiotter jeg huercken om Himmelen eller Jorden, oc om mit Ljff oc min Siæl vil forsmeete, saa est du dog, O Gud, mit Hiertis Deel oc mit Ljff ævindelig.

Torszdagen den 27. Augusti der hans Krafter nu meget vaare forsueckede, oc fornam vel, at Døden vaar forhaanden, tog hand en meget kierlig dog sørgelig Affskeed med sin kiereste Hustrue oc Daatter. — — — Der effter tackede hand sin kiere Suoger, Mogens Mule, for all Huldhed oc god Omgængelse, oc bad, at hand i alle muelige maader ville være hans Hustru oc Daatter befordrerlig, huorpaa jeg oc icke tujffler, sagde hand. Der nest talede hand til sin kiere Broder, oc bad ham, hand vilde saaledis tiene dennem med Raad oc Daad, som hand vilde suare ham for Gud.

Der den Hæderlig oc Høylærd Mand, M. Lauridtz Christenssøn, Sogne-Præst her til Steden¹⁾, kom til hannem, tog hand sin Hue aff oc fick hannem Haand; oc der hand

¹⁾ Forfatteren af Ligprædikenen.

ynskede, at hand maatte endnu lefve i mange Aar, mange Guds Børn til Trøst oc Glæde, suarede hand: som Gud vil. Oc der hand ydermere sagde til hannem: jeg tvivfler icke paa, Admodum Reverende Domine Pater, at I hafver jo eders Tancker hos Gud, oc hafver eders Frelsere Christum i eders Hierte oc Sind: Suarede hand: det tør I icke tuiffle paa; Kyste saa paa Haanden oc tackede hannem for bevist Tieneste i denne sin Suaghed. Der effter laae hand med største Taalmodighed, oc gad intet taldt, haffde dog sin fulde Sands at kunde sige Ja oc Ney til huad mand spurde hannem ad.

I midler Tjd hafver hand dog altid hafft sit Hierte oc sine Tancker hos Gud, som deraff skinbarligen vaar at see, at hand tit tog sin Hue aff, oc lagde sine Hænder sammen.

Sit kierlig Hierte mod sin kiere Hustru oc Daatter sampt Hustruis Søstre, lod hand ocsaa dermed see, at naar de talede til hannem, da klappede hand dennem paa deris Hænder oc Kind.

Om Natten imellem Løffverdag oc Søndag, der Klocken vaar ved 12, er hand blefven gandske stille, indtil om Morgenen den 30. Augusti, det ringde sammen til Froprædicken, da er hand udi en rolig oc sactelig Søffn saligen hensofved udi Herren, effterat hand haffde lefvet i denne elendige Verden udi 63 Aar, oc sin Tid meget Christeligen oc berømmeligen henbract: Siælen er nu hos Gud, Legemet skal hujle i Jorden, indtil Gud samler igien baade Legeme og Siæl paa den yderste Dommedag med alle Troende Christne, til en glædelig oc ærefuld Opstandelse.

Fra den Tid, Hr. Laurits Jacobsen tiltraadte Bispembedet, og indtil kort Tid før hans Død har han ført en udførlig Dagbog eller »Tegnebog« over sine Forretninger og Oplevelser, der formentlig ikke vil være uden Betydning til at give en fyldig Forestilling om en Biskops

Gjerning i hin Tid. Originalen gjemmes i Univ.-Bibl., Addit. 228, 4°. Haandskriftet begynder med den Ed, som Biskoppen lod enhver Præst, han ordinerede, aflægge. Den fortjener at sammenlignes med den, som Formanden, Dr. Hans Michelsen, benyttede¹⁾, da de, om end stemmende i Hovedsagen, ere forskellige i Ordlyden. Mærkeligt er det, at der ikke i nogen af dem findes udtrykkelig Forpligtelse paa de kirkelige Symboler.

Laurits Jacobsens Edsformular lyder da saaledes:

*Juramentum, qvod in timore Domini præstabunt,
qvi munere Ecclesiastico initiabuntur.*

Ego N. N. juro, et in Dei conspectu sanctè testor, me in corde et conscientia certum esse, qvod ad sacrum hocce munus, juxta verbi divini et ordinationis Ecclesiasticæ præscriptum, legitime vocatus, ita vt nullis vsus sim mediis divinitus prohibitis, sive occulte, sive manifeste, huic officio vt præficerer.

Promitto quoque me summâ diligentia allaboraturum, vt doctrina coelestis et salutaris, scriptis Prophetis et Apostolicis comprehensa, auditoribus fideliter instilletur, sacramenta ad normam à Christo præscriptam decenter et devote administrentur, disciplina Ecclesiastica diligenter exerceatur, Catechetica doctrina vrgeatur, ceremoniæ in Ecclesia receptæ observentur, nec quicquam contra constitutiones Ecclesiasticas admittatur.

Serio etiam et sanctè voveo, me doctrinam verbo divino adversam non modo detestaturum, sed eandem etiam pro virili impugnaturum, sangvinem potius fusurus, quam dogmata falsa et fanatica adprobaturus.

Legam præterea studiosissimè monumeta sacra, ac revolvam, qvâ par est diligentia, articulos fidei, non passurus vllum effluere diem, qvo lectioni sacræ aliquid temporis non impendatur, modo per valetudinem ac inevitabilia impedimenta liceat.

¹⁾ Denne Edsformular er trykt i Kirkehist. Saml 3 R. V, 113 f.

Vitam quoque externam et mores meos ita attemperaturum me ex gratia Dei sanctè polliceor, ut laudabili pietatis, probitatis et sanctitatis exemplo auditoribus præluceam, et nunquam vel gloriæ Dei vel communi nostro ordini ex dedita opera sim futurus dedecori.

Vltimo tandem religiose promitto, quod præter obedientiam seculari Magistratui debitam, meo Episcopo, vt et Præposito, omne licitum obsequium præstare velim, imperata paratissimo animo exsequi, et cum Collegis ac in Christo fratribus ita conversari, vt nemo de me queri possit aut debeat.

Hæc prædicta, et si quæ alia fuerint, mihi a Snperi-
oribus legitime demandata, quæ vel Personam vel officium
meum concernunt, adiuuante Dei Spiritu, ad mortem vsque,
me fideliter servaturum recipio: Ita me Deus adiuuet
sancto suo Spiritu sanctoque Evangelio.

Saa vidt Edsformularen. Der efter følger Ordinan-
dernes Underskrifter. Som Exempel skal den første an-
føres:

Juramentum in hoc libro præscriptum, quod apud
V. D. Episcopum religiose deposui, me per Dei gratiam
sanctè servaturum, hac mea manu testor et spondeo.
Othon. die 18 Augusti 1651.

Manu mea testor

Ioannes Petri Ronæus.

tilforn ordin: Cap: nu Sognepræst till Ulkehølle paa Alsøe¹⁾.

Da Ordinandernes Navne forekomme i Dagbogen, skulle
vi ikke her give en Fortegnelse over dem, hvad der
ellers kunde være Anledning til, men gaa over til selve
Dagbogsantegnelserne.

¹⁾ Denne Linie er senere tilføjet med en anden Haand. Selve For-
pligtelsen er skreven med Biskoppens Haand.

I Jesu Christi Naffn.

Den 7 Augusti [1651] kom ieg med mine til Othense, i Jesu naffn. Den barmhiertige gode Gud giffue mig sin kraftige Hellig Aands Naade til det høyfarlig Embede, for sin egen æres schyld.

Den 8 Augusti kom til mig 2 Præster, H. Jens Pedersøn, Capellan vdj Vlckeboelle paa Alsøe, oc hans Broder, H. Hans N., her i Landet boende, som beklagede, at for^a. H. Jens iche maatte stedis til at kaldis til Sognepræst til forbe^{te} Vlckeboelle Sogn, men Prousten, Her David, haffuer dett iche willet bewilge eller befordre for sin Systers schyld, som er i Kaldet, at hun iche schulle forschuidis.

Samme tid kom til mig en Person aff Alsøe, wed naffn Augustus Bruncardus, som tilførde mig Førstens Skriffuelse oc tillige H. Mogens Kaasis, anlangende att for^a. Augustus Br. til forbe^{te} Kald maatte befodris; dog haffde hand ingen Kaldsbreff. Huorpaa ieg gaff suar, att vden Kaldsbreff maatte ieg ingen ordinere (huilcket H. Mogens Kaas dog i sin schriffuelse begierede) men ieg wilde tale med H. Mogens Kaas, oc der effter giffue endelig bescheed.

Den 10 Augusti forreyste ieg selff til Weyrup til H. Mogens Kaas oc talede med hannem om forbe^{te} hans Skriffuelse. Fick til Suar:

1. At Bønderne paa Alsøe iche haffue nogen rettighed til at kalde Prester som andre steder, men at al den rettighed schal were hos Lensmanden paa Nyborg Slott.

2. Nectede hand absolutè, at Capellanen, H. Jens, iche maatte faa Kaldet oc worde Sogneprest, fordi hand haffde loffuet Førsten til Synderborg, at den anden Person dertil schulde worde befodret.

3. Der ieg urgerede, at hand da endelig schulde haffue Kaldsbreff, førend ieg paa Embedetz wegne noget med hannem kunde foretage, suarede hand, at hand schulde komme til hannem igien oc tage Kaldsbreff, etc.

4. Der effter forreholdt ieg hannem det Kongebreff om den aarlig affgiift aff Kirckerne til det børnehus i Aalborg, huilcket hand loffuede at schulde worde effterkommet.

Den 11 Augusti sagde ieg den Person aff Alsøe bescheed, at hand schulde endelig haffue Kaldsbreff hos H. Mogens Kaas, førend ieg noget med hannem kunde forrette.

Samme dag kom til mig hans Suoger H. Anders i Hagenberg paa Alsøe om samme sag at tale. Med hannem schreff ieg strax tilbage til Prousten H. David Monrad, at hand wille giøre sin flid hoes Førsten, at alting med Kaldet kunde komme til en god ende, saa at Presterne der paa Stedet vdj tilbørlig Enighed kunde bygge paa Guds menighed.

Samme dag tog Anders Pedersøn vdj S. Knuds Closter Steffning offuer H. Jacob vdj Snøde for giæld, at møde i rette her i Consistorio den 29 Augusti førstkomende.

Samme dag waar hos mig min Broder H. Niels i Wiisleb oc iblant andet berette mig om en Quinde i hans Sogn, som haffuer ligget sit barn ihiel. Huilcken ieg begierede, hand selff wille absolvere, oc legge hende en mulct paa effter leyligheden, effterdi det er scheed for min tid.

12. Aug. Skicket Rigens Marsch [Hr. Anders Bille] mig bud med begiering, att ieg wille wie hans daatter tilkommende Søndag otte dage.

Samme dag reyste min Famulus Suend Pedersøn til Kiøbenhaffn igien.

13. Aug. Besøgte ieg Cathrine S. D. Hans Michelsøns, oc fick vnderretning hos hende om Superintendentens aarlig Indkom.

Der effter waar ieg Lensmandens giest til middag; oc siden fulde Peder Jacobsøns liig.

Effter ligpredicken waar hos mig H. Hans i Schalckendorph oc angaff, at en quinde i hans Sogn haffuer

paa 3 fierding Aar forladt sin mand oc opholdt sig i Sieland, er nu kommen tilbage igien, oc aff manden tagen til Naade; huorledis hand sig med hende schulde forholde? Resp. Hun schall staa obenbare schriff, fordi hendis modtwillig bortrømmelse fra manden er baade factum notorium et scandalosum, haffuer oc foractet det hellig predicke Embede, som hand berettet.

Den 14. Augnsti waar ieg i Bisperesidentzen, huor arffuingerne med Prousten M. Jacob Sperling leuerede mig breffue oc documenter, som i Bispens foruaring schulle henleggis, oc gaff mig en designation derpaa med alle deris hender vnderschreffuen.

Den 15. Aug. waar ieg med Prousten oc begge Borgmesterne i Kircken forsamblet, oc besaae S. H. Cancelers fattige, om tallet waar fuldt, oc forhørde, om de finge deris deputat.

Efter middag kom til mig H. Daud Monrad, Proust paa Alsøe, oc H. Anders, oc berettede mig, Førsten at were tilfreds, at H. Jens Pedersøn bleff Sogne Præst i Vlcebølle, oc Augustus Capellan, huor om de med schriffuelse fra Førsten til H. Mogens Kaas forreyste.

Den 17 Augusti kom forⁿ. H. Daud oc H. Anders til mig igien oc berettede mig, Sagen med H. Mogens Kaas saa at were forrettet, at H. Jens bliffuer Sogneprest.

Strax drog ieg op til Dalum Kircke oc der hørde predicken, oc siden waar til bords hos H. Iffuer Wind, som mig haffde tilforn indbødet, da loffuede hand mig frihed til at fische i Aaen, ligesom min S. Formand.

Den 18 Augusti waar hos mig Brylle Sognemend, som begierede at beholde deris tiende effter den afftingning, med dennem tilforn giort er, huilcket dennem oc bleff bewilget.

Strax kom til mig H. Jens vdi Vlcebølle paa Alsøe med Kaldsbreff oc Collatz fra H. Mogens Kaas paa forⁿ. Vlcebølle Sogn, huor paa hand da gjorde mig sin Eed;

gaff en Rixdlr. til Kiøbenhaffns Universitet; oc fick saa min Collatz.

Der effter komme til mig Rørup Sognemænd, oc beklagede sig, at de icke kunde holde tingningen for miswext hos dennem. Huorpaa bleff suaret, att ieg wilde bespørge mig der om, oc siden giffue dennem suar.

Om afftenen sildig kom begraffuelse breffue fra M. Jørgen Bertelsen¹⁾, oc sær breff til mig med begiering, att ieg paa rettens weyne strax wille lade boen rictig forseyle; huorom ieg strax talede med M. Jacob, at fornemme, huorledis der med pleyer at forholdis; oc fick Suar, at det nu kommer den werdslig Øffrighed til, etc. Huor wed det forbleff den afften; thi det waar sildig.

Den 19 Augusti, om morgenen, da Klocken waar halffgangen siu, schickede ieg min Famulus med breffuet offuer til B. Thomas Brodersøn med wenlig begiering, at det maatte effterkommis, huilcket hand loffuede strax at schulle schee.

Den 20 Augusti kom schriffuelse til mig fra Steen Steensøn i Rudkiøbing, som begierede, sin Syster at maatte troloffuis, etc. Huor paa ieg gaff schrifftlig suar, at naar hun wed dom bleff lowlig affschild fra sin Festemand, hun tilforn er troloffuet til, maa det schee. Bewilgede ocsaa, at der paa Landet maatte schee schilsmis, saa at Prousten i Nørreherredt med Lensmandens fuldmectige maatte effter loulig gangen Process dømme hende quit fra den første troloffuelse. Huor til ieg oc schicket hannem min fulde mact.

Samme dag waar hos mig nogle mend aff Gielsted Sogn, som begierede deris tiende for wanlig affgift at beholde; huilcket dennem oc lofft er.

Den 22 Augusti waar hos mig nogle aff Skouffbyggerne i Brylle Sogn, oc begierede at tallis med mig, fordi de

¹⁾ Vistnok i Anledning af hans Kones Død. M. Jørgen Bertelsen (Tavlov) var Professor ved Gymnasiet i Odense.

kunde icke holde tingning. Resp. De schulle tage Præstens oc Sognemendenes widnesbyrd, oc der effter tale med os.

Den 23 Augusti fick ieg skriffuelse fra M. Michel i Gielsted om en Sædedegn der til Sognet, etc. Huorpaa schal suaris med første leylighed.

Samme Dag bleffue mig leffuerede 2 Kongebreff wed Cantzelie budet Niels Pouelsøn, det ene liudende om Dronningens Naadig Forløsning, som schal bedis om; det andet om Skatt til Martini dag at vdgiffue. Huilcke begge med allerførste leylighed schulle expedieris.

Samme Dag begierede Balsløff Sognemend at beholde deris tiende, som oc bleff loffuet.

Iligemaade Madtz Rasmussøn oc Peder Rasmussøn at beholde Fiellerup, Sletterud oc Kaaberbølle tiende, som oc bleff loffuet. En Mand aff Harndrup begierede tienden til Sognemendene; men den waar da loffuet bort til Michel Ericksøn i Gremmerlycke.

Den 24 Augusti viede ieg Mogens Rosenkrantz oc Rigers Marschis Datter, J. Sophie Bille, oc predickede. — Om efftermiddagen bleff os 12 rætter mad tilschickett med win oc øll der hos.

Den 25 opschreff wi de penge hos welb. Henrich Tott, eller breffuet at forandre.

Samme Dag waar hos mig welb. Christoffer Steensøn aff Loland oc berætte mig om et tusind Daler, fattigis penge, som hans Broder, S. Erich Steensøn, i mange Aar haffuer hafft paa rente, huilcke nu schulle erlegges oc til andre gotfolck vdsettis, dog med mit samtyche. Samme penge erbød hand sig at wille selff werre hoffuetmand for. Skreff derfor Prousten i Fulse, H. Jacob Jacobsøn, min Consentz til der vdi, med begiering att hand wille haffue god indseende til at breffuet bleff rett stilet, oc wiss forloffuer set, saa de fattige dermed i alle maade kunde were forsickrett.

Den 26 Augusti bleff vdtagen aff Stiffdens breffue den handschrift, welb. Henrich Tottes moder haffuer giffuet paa D. Jens Mules penge 1000 Rdlr., for huilcke for^a Henrich Tott er forloffuer, att dett schulde forandris, effterdi det er næsten 20 Aar gammelt. Skal indleggis igien, naar det worder ferdigt.

Samme dag waare wi til bryllup her paa Raadhuset effter Rigens Marschis begiering.

Den 27 Augusti stod ieg Fadder i Dalum til M. Nielsis barn, oc waar der til bords med welb. H. Iffuer Wind, Landsdommer, etc.

Den 28 Augusti bleff mig leueret it breff fra Førstinnen aff Nørborg paa Alsøe om en Person, Jost Jenssøn, at forfremme til nogen bestilling, naar ledigt worder.

Samme dag tilschicket mig Rigens Marsch en Sølffkande til foræring paa 74 lodt.

Der effter waar hos mig H. Søffren i Rønninge med en Preste-Encke i Lyndisse, som besuerget sig offuer H. Claus Sognepresten, att hand icke wille holde oc effterkomme den forhandling, som waar giort dem imellem aff Lensmand oc S. D. Hans Michelson. Resp. Att ieg der vdj med retten indtet kunde giøre; thi det hører Kongen oc Rigens Raad til at dømme paa Lensmandens oc Bispens haand oc segl; men kunde ieg med gode noget vdrette, wilde ieg well giøre min flid.

Den 29 Augusti waar H. Jacob i Snøde steffnet i rette til Consistorium aff Anders Pedersøn i S. Knuds Kloster for gield, huilcket til werdselig ret bleff henviist.

Den 1 Septembr. haffde ieg Professores med Rectore oc Conrectore forsamlet i Consistorio, oc taledede med dennem om disciplerne at transferere aff scholen oc paa Gymnasium. Oc effterdi disciplerne icke enda waare alle hiemkomne, bleff det opsæt i otte dage.

Der effter waar hos mig en Mand aff Frørup Sogn, som welb. Landsdommer haffuer dømt til at straffis paa sine 2 fingre, oc begierede att maatte stedis til Guds bord

indtil Sagens vddrag. Thi hand haffuer steffnet sagen ind til nest efterfylgende Herredag. Resp. Jeg begierede att see Landsdommers Dom, der effter wilde ieg giffue hannem suar.

Den 3 Septembr. talede ieg i Kircken med B. Thomas Brodersøn paa den Nederste Hørers wegne om it Degnebolig i Fraude, aff huilcket festet meenis at tilkomme Degnen, effter Kong. May^{tes} Naadigste vdgifne mandat der om. Huorpaa hand suarede, att det icke er noget degnebolig, men Kirckens, som Rigens Canceler er Patron for. Dersom hand supplicando hos hannem det kunde obtinere, waar han wel tilfreds.

Den 8 Sept. tog M. Ludvig, Conrector vdi Odense Schole, Steffning offuer H. Rasmus vdj Lyngby, oc beschyldte hannem, at hand tilholder sig degneboliget der vdi Sognet med sin tilleg, som dog effter Kong. Mandat bør at fylge Scholen, eller den Degnens rente opbær. Att møde i rette in Consistorio den 15 Sept. førstkommendis.

Samme dag begyndte wi examen i Scholen, oc gaff ieg dem argumentum styli fra 1 til 5.

Om afftenen tog welb. Erick Quitzow wed sin fuldmectig Steffning offuer M. Henrick i Skamby for en dom, hand om nogen tiend aff en gaard afsagdt haffuer; att møde i rette til første Proustemode.

Den 9 Sept. waare wi atter vdj Scholen formiddag, oc reviderede argumenterne i den øffuerste lectie; oc siden efftermiddag i Consistorio delibererede om dem, som schulde transfereris paa Gymnasium.

Den 10 Sept. reviderede wi deris argumenter in 5ta Classe. Den 11 Sept. bleff aff Scholen transfereret 17 Personer paa Gymnasium; oc siden i lectierne transponerett, oc der effter bleffue beneficia distribuerede.

Den 14 Sept. waar ieg H. Iffuer Winds giest paa Dallum.

Den 15 Sept. waar Lensmanden welb. H. Henning Walckendorph oc ieg i Consistorio at dømme i en sag.

mellem M. Ludwig Conrector oc H. Rasmus Suitzer i Lyngby om det degnebolig, om Presten det, som hans formand, schulde beholde; huilcken Sag bleff saa forligt, att effterdi det befindis at were it Degnebolig aff Arilds tid, oc Kong. May^{ts} naadigste Mandat tilholder, att Degneboliger schulde fylge scholerne, schulle H. Rasmus nyde Degneboliget for Stedsmaal oc affgiff, oc forsiune med ringen.

Den 16 Sept. schreff ieg med Lauritz Nielssøn Snøde til Lensmanden paa Olholm, welb. Friderich Barnewitz, oc H. Hans i Taagerup, att hand maatte bliffue Degn i Taagerup.

Samme dag tilschicket Cathrine S. D. Hans Michelsøns mig nøglene till Bispe residentzen wed M. Ludwig, oc lod mig wide, att hun haffde flytt i sin egen gaard.

Den 17 Septembr., som waar Tamperdag, bleff holdt Consistorium om formiddagen, oc bleff dømt vdj de indsteffnede Ecteschabs Sager vdj Lensmandens Nerwerelse.

Der effter schreff ieg til H. Henrick i Faaborg, oc begierede, att hand wille absolvere en Quinde der vdj byen, som sit barn haffde ligget ihiel om Paaschetider.

Imod aften flytte wi ned i Bisperesidentzen i Jesu welsignede naffn.

Den 21 Sept. schreff ieg til H. Hans i Taagerup oc gaff hannem fuld mact (effter den hand tilforn haffde) at giffue Steffning vd oc dømme i de sager, som nogen kand haffue Prousten vdj Fuelse herredt at tiltale for.

Den 22 Sept. bleff Scholemester i Saxkiøbing examineret in Consistorio til at were Capellan der ibid.

Den 23 Sept. waar hos mig H. Hans i Balsløy oc opsagde den boghuedtiende, hand pleyede at anamme oc der aff giffue 4 schpr. gryn.

Den 24 Sept. bleff ordineret i S. Knuds Kirche H. Hans Pedersøn Bredall, Capellan oc Scholemester vdj Saxkiøbing.

Den 25 Sept. waare wi vdj Consistorio at forhøre en Sag imellem 2 folck aff Balløs, aff huilcke Quindfolcket

beschyldte Karlen for sin barnefader, 4 Aar effter hun baade wed daaben oc vdj schrifftemaal haffde vdlagdt en Soldat, som kom til hende i marchen, huilcken hun saa huercken før eller siden. For hendis beschylding waar Karlen dømt fri aff herridtzfougeden. — Wort betenckende her om refererede ieg Her Jørgen Brahe om afftenen, der ieg waar hos hannem til bords. Oc der hand wilde wide, huorledis Presten sig imod dem schulle forholde, suarede ieg: dersom Herredtzfougedens dom, som hannem befrier, icke worder indsteffnet for Landsdommer, nødis Presten at lade sig nøye der med oc tage hannem til Guds bord. Men hende kunde hand icke admittere, førend hun for løgnactig bekiendelse stander obenbare schriffte, om hun for Kagen maa forskonis. — Her Søffren paa Lyøe waar hos mig, oc beklaget, at Landsdommer hannem effterstrebt, fordi hand icke wilde til Guds bord anamme en Karl der paa Landet, som haffde besoffuet tuende, som waare vdj 2 oc 3 led.

Den 26 Sept. forreyste min Suoger Herman Hane til Julland til marchet i Wiborg, oc paa hiemreysen wil hand effter løffte forrette min offuergiffuen Memorial anlangende det geistlig godtz i Aarhus.

Den 2 Octobris kom Her Canceler hid til byen, huor ieg samme afften waar hans giest. Oc forreyste hand igien effter predicken om anden dagen offuer til Julland.

Den 8 Oct. holdtis Proustemode, huor Thomas Brodersøn waar i Lensmandens Sted, oc waare alle Prousterne tilstede, vden de aff Langeland.

Den 13 Oct. talede ieg med H. Canceler, som waar kommen tilbage fra Julland, oc hastede her fra til sin gaard Lyckisholm.

Samme dag fick ieg Kongebreff med posten, att Dronningen waar forløst med en vng Herre, oc at der schulde schee tacksigelse.

Den 14 Oct. bleff Augustus Brunchardus examineret, som waar kaldet til Capellan vdj Vikebylle Sogn paa Alsøe.

Den 17 Oct. schreff min broder, H. Niels, mig til med en Quinde, som beklagede, at hendes barn waar bleffuen dødt i sengen hos hende oc manden, der i hans Sogn. Med huilcken ieg schreff tilbage oc begierede, att hand dennem wille absolvere i mit Sted, effterdi ieg haffde min Lolands reyse for.

Den 20 Oct. waar ieg med Professorerne i Consistorio, oc haffde der Gymnasisterne for os, efftersom der waare nogle aff dennem angiffuen, att de haffde drucket sig druckne. Hvorfor de bleffue admonerede førstegang, oc da loffuede forbedring.

Den 22 Octobris ordinerede ieg H. Augustum Brunchardum, Capellan til Vlickebølle Sogn paa Alsøe.

Den 23 Oct. reyste ieg fra Odense effter Kongelig befaling offuer til Loland at dømme paa den Prest, som schød den dreng ihiell¹⁾; oc kom til Suenborg om afftenen sildig. Huor Prousten H. Peder Schoning effter H. Hanses schriftlig begiering vdj Steenstrup talede med mig om en Quinde, som i Steenstrup Sogn haffde ligget sit barn ihiell, oc begierede affløsning.

Den 24 Oct. kom ieg til Lungelse, huor ieg laa om natten²⁾.

Den 25 Oct. kom ieg offuer til Loland, oc laae i Sandby om natten.

Den 26. Om morgenen tidlig reyste ieg til Halsted, oc kom der til Kircke, huor ieg fandt Lensmanden for mig tilstede, som strax effter predicken tog mig op med sig til bords. Oc da citerede Presten H. Jacob Hansøn Cønnigham vdj Horslund at møde for os i rette paa Closterett.

Den 27 Oct. dømte Lensmanden H. Flemming Vlfeld oc ieg hannem paa sit Kald, med mindre Hans May^{tt} hannem wil benaade.

¹⁾ Se foran S. 299 ff.

²⁾ Her tog Bispen stadig ind, naar han paa Rejsen til Laaland passeret Langeland.

Den 28 Oct. reyste ieg meget tilig fra Halsted om morgenen, oc kom til Suenborg om aftenen.

Den 29. kom ieg, Gud schee loff, wel hiem til Odense igien.

Den 1 Novembr., som waar Alle Helgen Dag, stod ieg Fadder aff M. Jørgen Jørgensøns Datter, som bleff kaldet Birgitte.

Den 8 Novembr. forreyste ieg til Middelfart til it bryllup, Landsdommer Henning Paawisch der gjorde; oc den 10. hiem igen.

Den 16 Novembr. waar ieg til it bryllup paa Dallum, Her Iffuer Wind gjorde.

Den 24 Novembr. suarede ieg H. Gregers i Wester Skierninge paa sin schriffuelse om det barn, som i hans Sogn waar ligget ihiel aff foreldrene.

Den 25 Novembr. bortskickede ieg den halffue part aff Presternis schatt her aff Stiffet til Rentemester, effter Kong. befaling, med H. Iffuer Winds handschriffuer.

Den 10 Decembr. haffde ieg geistligheden med Henrick Jørgensøn i Consistorio forsamlede, oc talede med dem om den godwillige vdloffuede Contribution til de fattige, oc fick det til rictighed. Bleff da sluttet, at en huer selff sin Contribution til Henrick Jørgensøn schall leuere, oc aff hannem lade sig quitere for rictigheds schyld. — Samme tid bleff Preste Encken vdj Espe bewilget copie aff de beseilede Skifftebreffue.

Den 11 Decembr. om morgenen døde Dorrete M. Hennings¹⁾.

Samme Dag schreff ieg til H. Hans i Skalckendorp suar paa hans breff, oc befalede hannem at absolvere en aff sine Sognequinder, som i Bogense haffde ligget sit barn ihiel.

Den 19 Decembr. bleff Dorrete M. Hennings begraffuet.

¹⁾ M. Henning Christensen Achthonius var Rektor ved Odense Schole.

Anno 1652.

Den 2 Janvarii bleff Lauritz Jensøn aff Kierteminde examineret in Consistorio, der hand waar kaldet til Mesing Sogn paa Hindsholm. Huilcken ieg oc samme dag forschreff til Lensmanden H. Mogens Kaas.

Den 5 Janv. fick ieg Førstens breff aff Synderborg om en Person wed naffn Joh. Gentzomerus, huilcken hand til Tandslet Kald wilde haffue forfremmet. Huorpaa ieg skreff suar til Prousten H. David Monrad.

Den 9 Janv. bleff H. Lauritz Jensøn [Tausonius, anno ætatis 27] af Kierteminde ordineret til Sogneprest vdj Mesing Sogn paa Hindsholm.

Den 11 Janv. waar ieg H. Iffuer Winds giest paa Dalum, effterat hans Søn, Christian Wind, waar i samme dage hiemkommen.

Den 13 Janv. feste ieg Vby Sognemend Kong. May^{tes} anpart aff Vby Sogns Korntiende for 28 Rdlr. Stedtmaal, som de strax betalde, oc 15 Pund Biug aarlig affgiff.

Den 14 Janv. lod H. Steen Bille mig sige wed sine børns Præceptor, att effterdi ieg iche wilde nøyes med det, hand bød mig aff Brenderup tiende, som waar 30 Rdlr. oc 2 ^t Gryn, da wilde hand andrage det for Kong. May^{tt}, huilcket ieg oc gierne waar tilfreds med, som ieg da lod hannem sige¹⁾.

Den 15 Janv. imod afften kom H. Jon i Wiby til mig, oc offereret mig, paa det gandsche Biergeherreds wegne, it Honorarium, som waar it forgyldt pocal, weyer 31 lod.

Den 16 Janv. waar ieg Falck Giøes giest her i hans gaard, oc der med Lesemester talede med hannem om Gymnasii penge, 1500 Rdlr., som hans Suoger, S. Eyler Bille, waar schyldig. Loffuede att giffue nyt breff paa de 1000 Rdlr.; de 500 wilde hand afflegge tilkommende Aar.

¹⁾ I Randen findes ved denne Dag en lille Bemærkning, der ikke er god at læse, da Papiret er afslidt.

Belangende de 100 Rdlr., som hand er Scholen schyldig, wilde hand [dem] med renten strax afflegge.

Samme dag mod aften kom til mig M. Henrick i Skamby, oc offereret mig paa menige Herridtz Presters vegne it Honorarium, som waar en Sølffschaal, weyer 21 Lod.

Den 19 Janv. gaff welb. Falck Giøe, Hoffmester paa Sorøe, nyt breff paa de 1000 Rdlr., S. Eiler Bille waar schyldig til Gymnasium. Oc betalede samme dag Sex Rdlr. rente penge aff det 100 Rdlr., hand er Scholen schyldig.

Samme dag examinerede ieg Johannem Gentzemerum, som waar kaldet til at were Prest vdj Tandslet Sogn paa Alsøe, oc forschreff hannem strax til H. Mogens Kaas.

Den 23 Janv. waar ieg inde i Closteret oc Hospitalet, oc dem paa begge Steder visiterede.

Samme dag suarede ieg H. Peder i Synder Broby paa hans schriffuelse, at hand maatte absolvare den Quinde, som paa det ny werck haffde ligget sit barn ihiel.

Den 24 Janv. reyste ieg vd til Hindsholm oc Kierte-minde at visitere.

Den 26 Janv. waar M. Niels i Assens hos min Hustro i min frawerelse, oc presenteret it honorarium aff Bogherredt, som waar en Sølffkande, som weyer 60 lod.

Den 27 Janv. kom ieg hiem igien, oc fandt mine vdj god welstand, Gud schee loff.

Den 2 Febr. bleff mig leueret it Kongebreff, formeldende, att der schall giffuis 8 β aff huer t^e hartkorn, nogen haffuer aff friit Jordegods, oc j Sldr. af huer hundrede Rixdlr., nogen haffuer paa rente. Huilcket breff ieg strax om anden dagen forreholdt Presterne oc Proffsterne i Consistorio; determineret oc da med Professoribus, huad Straff den Gymnasist schal haffue, som wtilbørligen forreholdt sig udj Hospitalett.

Den 5 Febr. waar M. Madts i Nyborg hos mig oc offereret mig it Honorarium aff Windingherredt, som waar en Sølffkande, 63 lod.

Samme dag haffuer ieg effter H. Cancelers schriftlig befaling hafft for mig H. Rasmus i Lyngby oc H. Oluffs Sønner, at wilde fordrage hannem om deris arffue, men kunde icke schec.

Den 9 Febr. schreff ieg suar til M. Hans i Bogense om en quinde, som haffde ligget sit barn ihel i hans annex, at hand hende schulle absolvere.

Den 14 Febr. reyste ieg til Wiisleb oc bleff der om natten.

Den 15 visiterede ieg Syndersøe Kircke, oc fandt børnene der meget forsømede, formedelst Degnen er meget gammel. Men Sognemendene loffuede att wille self holde en Substitut, som børnene kan informere.

Samme dag visiterede ieg Farsbølle Kircke, huor børnene oc meget ere forsømte; men Sognefolcket loffuede oc self att wille holde en Substitut til deris børn.

Derfra reyste ieg effter maaltid til Bogense om afftenen, oc om anden dagen, den 16 Febr. visiterede Scholen, huor ieg fandt børnene ichon slætte in stylo, in præceptis aliàs promptos.

Den 17 Febr. visiterede ieg Kaalshaue eller Guldbierg Kircke oc fandt der børnene smucke. Kom saa samme dag hiem igien.

Den 20 Febr. bleff ordineret H. Hans Pedersøn Gentzmer (anno ætatis 28), Sogneprest til Tandslet Sogn paa Alsøe.

Den 21 Febr. reyste ieg til Synderbye, huor ieg om anden dagen visiterede børnene der i Sognet oc fandt dem smuckt vnderwiste. Oc effter predicken waar ieg H. Jørgen Brahes giest paa Hagenschou. Reyste saa samme afften til Assens.

Den 23 Febr. visiterede ieg Scholen i Assens, huor de waare ferdige in præceptis recensendis, oc temelige i Stilen. Den gammel Hører, Lauritz, som waar emeritus, begierede att frastaa sit Hører Kald, om hand kunde faa noget at leffue aff; huor om ieg talede med Prousten,

Borgemester oc Raad, oc bleff samtyckt, at hand schulle haffue it Sogn. En Studioso, født der i byen, Oluff Bang, bewilgede ieg Hører Kaldet igien, effter alles deris begiering. Siden reyste ieg om afftenen til Balløs.

Den 24 visiterede ieg Balløs Kircke, oc fandt børnene wel informerede; oc siden der effter Gamtoffte, huor børnene oc waare smucke. Reyste saa om afftenen til Dreslette.

Den 25 Febr. visiterede ieg Dreslette Kirche, hvor børnene waare meget wel instruerede. Oc siden Flemløse, huor de oc waare smucke. Der effter reyste ieg hiem.

Samme dag haffde H. Niels, Capellan til St. Knud, weret hos min Hustru, oc præsenteret it honorarium for sig self, som waar 2 smaa sølffschaaler, weyer 11 lod.

Den 26 Febr. waar en Person hos mig aff Langeland med Kaldsbreff fra H. Jacob i Snøde, at han schulde vere hans Capellan. — Til middag waar ieg welb. Henrick Gyldenstierns giest her i byen.

Den 27 Febr. bleff Michel Hansøn Winding examineret, efftersom hand er kaldet aff H. Jacob i Snøde til Capellan.

Den 28 Febr. waar M. Jacob Sperling hos mig, oc præsenterede mig it honorarium fra sig oc Presterne i Othenseherredt, som waar it schønt Sølfkoschen med Laag paa, weyer 81 lod.

[Festede¹⁾ Mads Hansøn i Indsløu oc [Michel] Erichsøn i Gremmerslycke Indsløu Sognetiende for 20 Rdrl. til Stedsmaal.

Dominica Esto (29 Febr.) ordinerede ieg H. Michel Hansøn Winding (anno ætatis 28^{1/2}) til en Capellan i Snøde paa Langeland.

Den 3 Martii waar M. Henning steffnet ind for mig i Consistorio aff sin hustrois arffuinger, at hand schulde schiffte med dem; huilcke ieg indfandt for den werdslig ræt. — Samme dag fick ieg schriffuelse fra H. Jørgen Brahe om en Tiuff, som paa Hagenschou waar anholden,

¹⁾ Noget er bortslidt.

om hand kunde straffis paa liffuert med en god samwittighed. Huor paa ieg suarede Ja, som Copien vdwiser.

Den 9 Martii waar ieg med Lensmanden oc M. Jacob Sperling vdj Consistorio, oc sætte Kiøb paa Kirckernis Korn, ^{t^e} Rug 3 Rdlr., ^{t^e} Biug 10½ Ɔ, ^{t^e} Haffre 5 Ɔ.

Den 11 Martii war ieg Lensmandens giest paa Closteret.

Den 12 Martii gjorde ieg affwisning til werdslig rætt vdj en sag med M. Christen Clausøn¹⁾, som waar citeret for giæld aff en Rensborgermand.

Samme dag bleff Niels Christensøn examineret, og til Lensmanden forskreffuen.

Den 14 Martii waar ieg i Nørre Broby, huor ieg waar Fadder, oc døbte barnet, Birgitte. Gaff 4 ducater oc 4 gamle daler. — Den 15 kom ieg hiem igien.

Den 19 Martii bleff H. Niels Christensøn (anno ætatis 37), som waar øffuerste Hører her i Scholen, ordineret til Næraa oc Aarsløff Sogner.

Den 24 Martii lod welb. Fru Kirstine Munck erlegge det hundrede Dlr., hun haffde paa rente aff Mette Mules penge, som strax igien schulde vdsettis.

Den 29 Martii begyndte ieg Examen i Gymnasio, oc bleff wed dag efter dag.

Den 2 Aprilis fick ieg schriffuelse fra welb. H. Christoffer Vrne, H. Hans Lindenow oc Henrick Lindenow, att ieg wilde predicke offuer welb. Sl. Fru Lizebeth Sophie Rantzow.

Den 5 Apr. begyndte ieg Examen i Scholen, oc holdt vd den vge; dog vndschyldte M. Ludwig sig med sin Suaghed, at hand icke kunde examinere eller komme vd den heele vge.

Den 12 Apr. bleff Niels Thomesøn examineret, som waar [kaldet] at were sin Faders Capelan i Syndersøe.

Den 15 Apr. bleff hand ordineret i Hospitalet (anno ætatis 28 cum semestri).

Den 26 Apr. haffuer min Broder H. Niels Jacobsøn i Wiisleb præseneteret mig it Honorarium for sig oc sine

¹⁾ Se Personalhist. Tidsskr. IV, 59

Herritzbrødre i Skoubyherredt, som er it Suckerschrin, weyer —.

Den 27 Apr. predickede ieg offuer S. Welb. Fru Lizebeth Sophie Rantzow, H. Hans Lindenows, som her i St. Knuds Kircke bleff nedset.

Den 29 Apr. tilskicket den S. Frues arffuinger mig 120 Rdlr. in specie, foræring for Ligpredicken, huilcken de begierede til trycken at sammenskriffuis, oc til H. Hans Lindenow at offerleffueris.

Den 30 Apr. bleffue disciplene i Gymnasio oc Scholen transfereret oc beneficia distribueret. — Samme dag foreholdte ieg geistligheden her i byen B. Knud Jacobsøns begiering anlangende gang oc session med de geistlige effter en schrifftlig mig offuerleueret memorial; oc fick til suar, at de wilde forholde sig effter Kong. May^{ts} forordning, vdgangen a^o 35, huilcken de icke turde eller kunde fragaae, huilcket ieg hannem schrifftlig lod wide den 2 Maji.

Den 3 Maji fick welb. Eiler Høg 1000 Rix Dlr. paa rente aff Gymnasii penge. — Samme dag forreholdt ieg Professorerne oc Gymnasisterne Fundatzen, oc admonerede dem sui officii.

Den 5 Maji begyndte wi med Hospitals regnskab at forhøre.

Den 10 Maji waare wi atter forsamlede om Hospitals regnskab.

Den 11 Maji præsenderet H. Søffren i Rønninge mig en sølffkande fra sig oc sine Herredtz brødre, weyer —

Samme dag tilschicket mig H. Lauritz i Langaa en sølffkande aff Gudme Herredt, weyer —

Den 14 Maji kom en Student fra Sieland, wed Naffn Peder Pederson Fick, til mig med H. Cancelers schriffuelse, at ieg hannem schulde examinere oc ordinere, efftersom hand waar kaldet til at were Sogne Prest til Soderup oc Eschildstrup Sogner i Sieland.

Den 15 Maji bleff hand examineret oc til Lensmanden paa Holbeck Slott, welb. Oluff Brockenhus, forskreffuet.

Den 21 Maji bleff hand her i St. Knuds Kircke ordineret (anno ætatis trigesimo). — Samme dag schreff ieg til M. Knud Lercke i Nysted, effter welb. Keye Lyckes begiering, at H. Rasmusis Systersøn i Hogerup, Jacob Jacobsøn, Jacob Holstis Søn i Rudkiøbing, maatte faa it Hørrerkald i Marieboe.

Den 23 Maji waare wi til M. Bertel Wickmands bryllup her i byen.

Den 26 Maji reyste Hans May^{tt} hastig her igiennem Odense til Julland.

Den 1 Junii predickede ieg offuer Welb. S. Frue Kirstine Kaas Tyge Belows paa Hindsgaffl.

Den 2 Junii tilskicket w. Tyge Below min Hustro 30 Rdlr. for ligpredicken, efftersom ieg samme dag tidlig om morgenen reyste her fra offuer til Loland att wisitere, kom til Liungelse om afftenen.

Den 3 Junii kom ieg offuer belt til Loland, oc fandt ieg samme dag begge Lensmændene sammen paa Haldsted Closter, huor dagen til Landemodet bleff determineret den 16 Junii.

Den 4 Junii reyste ieg fra Haldsted til Marieboe, huor ieg visiterede Scholen efftermiddagen. Reyste saa derfra til Saxkiøbing, huor ieg bleff om natten.

Den 5 Junii visiterede ieg Scholen i Saxkiøbing om morgenen, og strax examinerede ieg Joh. Tordtzenium, som waar kaldet til at were en Sogne Prest i Bregninge paa Erøe. Reiste saa der fra til Nysted om afftenen.

Den 6 oc 7 Junii, som waar første oc anden Pindsdag, bleff ieg i Nysted, oc begge dagene til middag waar ieg Lensmandens, Barnewitzis, giest paa Aalholm.

Den 8 Junii reyste ieg til Thoreby, oc der visiterede Kircken, oc effter maaltid reyste ieg offuer til Nykiøbing.

Den 9 Junii visiterede ieg Scholen i Nykiøbing formiddag.

Den 10 Junii bleff Hospitals regnskab forhørdt formiddag. Waar siden til taffel med Princessen.

Den 11 Junii reyste ieg til H. Gregers i Kirckeby, visiterede hans Kircke, oc effter maaltid til Stubkiøbing.

Den 12 Junii visiterede ieg Scholen i Stubkiøbing, oc effter maaltid reyste ieg til Riserup.

Den 13 Junii visiterede ieg Riserup Kircke, oc bleff der den dag.

Den 14 Junii haffde ieg Presterne forsamlede aff det Herredt i Sundby Kircke, oc forhørde huis sager der waare. Reyste saa effter maaltid til Nykiøbing, huor ieg om aften waar Borgemesters, Lauritz Mortensøns, giest, oc omsier drog ieg sildig offuer til Rasted i Loland.

Den 15 waar ieg paa Krenckerup, oc der hørde Hospitals regnskab; reyste siden derfra til Mariebo.

Den 16 Junii bleff modet holt i begge Lensmændenes oc alle Prousternis nerwerelse.

Den 17 reyste ieg til Naxschou.

Den 18 Junii ordinerede ieg H. Johan Tordtzøn (an. æt. 28) til Bregninge Kald paa Erøe. Om efftermiddagen visiterede ieg Scholen.

Den 19 Junii forhørde ieg huis tuistigheder der fandtis, oc dem bilagde. Reyste saa til Brandesløu.

Den 20 Junii visiterede ieg Brandesløu Kircke oc Sandby, oc dereffter waar ieg w. Christoffer Steensøns giest.

Den 21 Junii kom ieg offuer til Langeland, oc efftermiddag visiterede Scholen. Drog siden om aftenen til Suenborg.

Den 22 Junii visiterede ieg Scholen i Suenborg, oc effter maaltid reyste ieg hiem til Odense, oc fandt mine vdj god welstand, Gud schee ewig ære.

Den 27 Junii, som waar Dominica 2 à Trinit. viede ieg her i Odense H. Niels Krabbe oc Jomfru Mette Bille.

Den 30 Junii haffuer Rigens Marsch send mig en Sølfkande til foræring for hans datters wielse oc predicken, paa 63 lod.

Den 16 Julii ordinerede ieg H. Otthe Rasmussen, Sogneprest i Rønninge (an. æt. 27) oc H. Jacob Pedersen, Capellan i Suenborg (an. æt. 31).

Den 21 Julii begroff ieg Welb. Jørgen Daae oc Axel Gyldenstiern, som vlyckeligen bleff imellem Assens oc Holstein.

Den 22 Julii haffde ieg Præsterne i Hemmersløu¹⁾ her forsamlede effter H. Cancelers befaling, oc wilde haffue forligt dem om huis tuistigheder dem imellem er, vdj M. Jacob Sperlings oc H. Christoffer Christensøns offuerwerelse. Da wilde H. Jens ingen forligelse indgaa, førend M. Bertel wilde med ed bekreffte, at den Sedels Indhold waar hannem bewist²⁾, som hans haand findis vnder. Huilckett effterdi mig indtet waar befallet om, kunde ieg mig oc indted der med befatte. Oc der med schildis de fra mig.

Den 22 Julii tilschickede Welb. S. Jørgen Daaes arffuinger mig 24 Rdlr. in specie; oc Welb. Henrick Gyldenstiern 24 Rdlr. for den Ligpredicken, ieg holdt offuer Welb. Jørgen Daa oc Axel Gyldenstiern. — Samme dag waar ieg til Erick Jørgensøns oc fick godt suar paa min K. Suogers, Mogens Mules, wegne.

Den 24 Julii waar Henrick Gyldenstierns foget Peder Søffrensen hos mig, oc lod mig see Kong. May^{tt}s breff oc tilladelse, att hans Datter oc Claus Jull maa wies paa Sallen. Kongebreffuet er dateret den 15 Julii 1652. Begierede derfor, at ieg den Wielse paa Sallen wilde forrette. Samme tid begierede hand oc, at den ligpredicken, som bleff holdt offuer welb. Jørgen Daa oc Axel Gyldenstiern,

¹⁾ Sørslev Sogn. Her var den ovf. (S. 674) nævnte M. Bertel Wichmand nys bleven Sognepræst, efter at han siden 1650 havde været Kapellan der (K. S. 3. R. V, 137). Den gamle, afskedigede Præst hed Hr. Jens Jespersen. Kansler Chr. Thomesen havde Patronatsret til Sørslev Kirke.

²⁾ Man skulde have ventet: ubevidst.

maatte schriffuis ferdig à part offuer hans Søn Axel Gyldenstiern til trycken.

Den 25 Julii afflagde Barbra S. M. Oluff Baggers halff-andet hundrede Sldr. hun haffde paa rente, oc fick sit breff igien. Forschreffne penges rente niuder en fattig Encke her i Odense aarligen til S. Michels dag. Huorfor oc pengene strax igien paa rente schulle vdsættis.

Den 1 Augusti wiede ieg welb. Oluf Rosenkrantz oc Jomfru Birgitte Krabbe her i S. Knuds Kircke.

Den 3 Aug. waar ieg til it bryllup, welb. Hr. Gregers Krabbe giorde her i Byen, med sin Fruis pige.

Den 4 Aug. skickede welb. H. Gregers Krabbe mig 20 Ducater til foræring, fordi ieg wiede hans Datter oc predicket.

Den 8 Augusti, som waar Dominica 8 à Trinit. wiede ieg welb. Claus Jull oc Jomfru Sophie Gyldenstiern paa Sallen, men predickede icke, efftersom welb. Henrick Gyldenstiern lod mig tilforn see Kong. May^{tes} naadigste tilladelse dertil.

Den 10 Aug. tilskickett welb. Claus Jull mig 1 Sølfkande til foræring for wielsen, weyer 58 lod.

Den 13 Aug. reyste ieg til Faaborg.

Den 14 Aug. visiterede ieg Skolen i Faaborg, oc befandt Disciplerne in recensendis præceptis temelig ferdige, men in stylo meget forsømmelige.

Den 15 Aug. visiterede ieg Suanninge Kircke, reyste saa derfra til Horne om afftenen.

Den 16 Aug. reyste ieg offuer til Alsøe, oc samme dag hørde 3 Kirckers regnskab, oc effterhaanden de andre offuer alt Landet. Imidlertid forhørde ieg huis tuistigheder paa Landet waar forfalden, oc dem bilagde.

Den 19 Augusti reyste ieg om efftermiddagen offuer til Erøe, oc kom til Bregninge sildig om afftenen.

Den 20 Aug. forhørde ieg i Rise de 4 Kirckers regnskab paa Erøe, oc huis andet der kunde forfalde, oc da sætte Hr. Otthe Jacobsøn i Rise til Proust.

Den 21 Aug. reyste ieg til Erøes Kiøbing; oc strax visiterede Scholen. Der effter reyste ieg til Faaborg oc kom hiem til Odense samme afften. Gud schee Loff.

Den 24 Aug. bleff Jørgen Klingebierg examineret til it Capellani Kald paa Alsøe, oc samme dag til H. Mogens Kaas, Lensmanden, forskreffuet.

Den 1 Septembr. ordinerede ieg H. Jørgen (Jørgensen) Klingebierg (an. æt. 37) fierde lectie Hører til Capellan i Liusappel paa Alsøe. — Samme dag gik Marren Suendsdatter¹⁾ til sengs, effter at hun formiddagen haffde været i Kircken.

Den 4 Sept. tilskicket Hertug Frederick paa Nørborg mig en Daahioridt.

Den 6 Sept. lod ieg Doctoren fodre til Marren Suendsd., efftersom det tilforn icke skee kunde propter fluxum menstruum.

Dominica 14 á Trinit. (19. Sept.) waar ieg til Bryllup i Mesinge Præstegaard paa Hindsholm, oc wiede H. Lauritz oc Encken.

Den 22 Sept. predickede ieg offuer welb. S. Jurgen Schult, som her bleff begraaffuet. Fruen tilskickede mig 25 Ducater.

Den 6 Octobr. holdte wi Proustemode, oc der ware icke 6 Prouster tilstede; de andre ware siuge.

Den 8 Octobr. ordinerede ieg H. Hans Stephenssøn (Falsterus, an. æt. 31), Sogne-Præst vdj Nørre Alsløu vdj Falster²⁾. Samme Dag fick ieg Kongebreff om Præsteschatt.

Den 9 Oct. reyste ieg med min Hustru oc Datter til Skoushøyrup at besøge min Suoger oc Syster.

Den 10 Oct. visiterede ieg Brenderup Kircke, oc befandt Substituten meget forsømmelig.

¹⁾ Hun var en Datter af afd. Prof. Svend Pedersen, en Søsterdatter af Biskoppens Hustru.

²⁾ Jvfr. Ny kirkehist. Saml. V, 668 ff., hvor der fortælles om et Efterspil, Præstevalget her fik.

Den 11 Oct. kom ieg hiem igien, der ieg paa Weyen haffde wæret i Wiisleb.

Den 20 Oct. waar ieg i Høyby Kircke, oc der sætte H. Claus Pedersøn i Lyndelse til Proust i Aasum Herredt i S. Hr. Søffren Iffuersøns sted, som døde i Rønninge.

Den 27 Oct. haffuer ieg ordineret H. Thomas Albertsøn (Ritzius, an. æt. 39), Capellan til Haldsted i Loland. Samme dag haffde ieg menige geistlige forsamlet vdi Consistorio, oc lod dem høre det sidste Kongebreff om Skat af Tieniste folckes løn.

Den 2 Novembr. schreff ieg til Loland til H. Knud Ericksøn i Halsted, M. Lauritz i Naxschou, oc Borg. oc Raad sammesteds om Skolemesteren Hans Brun at schulle affsætis for hans megen forsømmelse, som de gotfolck anklagede ham for.

Den 6 Novembr. waar hos mig her Skolemesteren i Naxschou med M. Augustinus i Flintinge, at erklære sig for de beschyldinger, som aff Præsterne oc Øffrigheden i Naxschou waare andragne. Huorpaa ieg gaff schriffelig suar til Prousten H. Knud i Halsted.

Den 7 Novembr. reyste ieg til Lundby om morgenen tilig, visiterede Kircken, drog saa strax til Lunde, huor ieg oc samme dag visiterede. Efter Maaltid reyste ieg til Østrup om afftenen.

Den 8 Novembr. visiterede ieg Hiastrup først oc siden Østrup.

Den 9 Novembr. visiterede ieg Norup Kircke. Reyste saa efter Maaltid hiem om afftenen.

Den 24 Novembr. bleff min Suoger Mogens Mule troloffuet.

Den 3 Decembr. bleff Conrector Joh. Mulenius introduceret.

Den 5 Dec. visiterede ieg Brouby oc Allesøe.

Den 15, 16, 17 Dec. indfald wore almindelige bededage. Oc predicket ieg første Dagen i S. Knuds Kircke, anden dagen i S. Hans Kircke, oc 3 dagen i wor Frue Kircke.

Ao. 1653.

Den 15 Jan. tilskicket ieg welb. Tyge Below den ligpredicken, som ieg holdte offuer hans S. Frue. Oc strax forærede hand mig en skøn Sølffkande paa 84 lodt.

Den 5 Febr. ordinerede ieg H. Jacob Ludwigsøn (ann. ætatis 25 et 5 mensibus) til Horne Kald.

Den 11 Febr. waar ieg i Wiisleb, huor ieg talede med H. Hans i Kolshaue om sin forseelse med Sacramentet, hand icke administrerede til dem, som hand haffde absolueret, huilcket skeede Dominica 4 ab Epiphantias. Huor ieg da suspenderet hannem ab officio indtil Sagens vddrag. Jeg raadet til at reyse strax til Kiøbenhaffn om Kong. be-naadning, huilcket hand oc loffued at wille giøre. — Kom siden tilbage fra Kiøbenhaffn med god besked.

Den 26 Martii haffuer H. Hans Hanssøn (Langlandus), som waar Capelan y Horslunde, giort sin eed her hos mig til at were Sogne-Præst i Birkedth i Loland.

Den 27 Martii, som waar Dominica Judica, wiede ieg paa Raadhuset welb. Gregers Friis oc Jomfru Lisebeth-Sophia Vrne.

Den 28 Martii begyndte wi Examen publicum i skolen.

Den 29 Martii tilskicket Canceleren H. Christoffer Vrne mig en skøn stor Sølffkande til foræring for hans Datter, ieg wiede.. Kanden weyer 82 lod.

Den 1 Aprilis ordinerede ieg 4 Personer, som waar M. Hans Aalborg (Johannes Johannis Alburgij filius Haffniensis, Anno ætatis 44) til Gamborg Sogn, H. Niels Jørgensen Pral (an. æt. 27) til Medtiener i Huntzeby i Loland¹⁾, H. Hans Madsøn (B. an. æt. 34) til Capellan i Rødby, oc H. Rasmus Pedersøn (Neob. an. æt. 33) til Capellan i Oure.

Skærtorsdag (7 Apr.) ordineret ieg H. Rasmus Clemensøn (an. æt. 32) til Capellan vdj Tranekier.

¹⁾ Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 138 ff.

Den 13 Apr. bleff transfereret aff scholen paa Gymnasium, oc i Scholen, oc beneficia bleffue distribuerede¹⁾.

Den 14 Apr. reyste ieg fra Odense til Middelfard.

Den 15 Apr. fra Middelfard til Horsens, oc om anden Dagen til Aarhus.

Dominica Quasi modò waar ieg til D. Jacob Mathiissøns Datters bryllup i Aarhus.

Den 22 Apr. visiterede ieg Scholen i Middelfard oc samme dag effter maaltid reyste ieg til min broder H. Jacob i Aaby, oc siden om anden Dagen hiem til Odense.

Den 29 Apr. ordinerede ieg H. Peder Lauritzøn (Slaglos. an. æt. 26), Capellan i Horslund i Loland.

Den 4 Maji ordinerede ieg H. Godfred Hanssøn (an. æt. 34), Sogne-Prest vdj Snøde.

Den 8 Maji visiterede ieg Birkende oc Marsløv Kircker, oc fandt Vngdommen wel vnderwiiste. Samme dag reyste ieg til Nyborg.

Den 9 Maji visiterede ieg Nyborg Schole, oc befant ickon maadelig profect. Om afftenen reyste ieg hiem til Odense.

Den 17 Maji predichet ieg offuer Welb. S. Fru Barbra von Allefeld paa Østrup, som der i Kirchen bleff begraffuet.

Den 20 Maji predichet ieg offuer S. M. Michel Hanssøn i Broby, Proust i Sallingherredt.

Den 23 Maji tilschicket S. Frue Barbra von Allefeld hendis Arffuinger mig en sølfkande, weyer 60 lod, lidet ringere, fordi ieg predicket offuer hendis liig i Østrup Kirche.

Den 25 Maji ordineret ieg H. Pouel Søffrensøn (Welleius, an. æt. 36) M. Madtz Limes Capellan i Medelfard, pro Persona.

¹⁾ En Klage som Biskoppen skrev samme Dag, omtales i Ny kirkehist. Saml. V, 675.

Den 3 Junii ordinerede ieg M. Hans Mule Claussøn (an. æt. 32) Sogne-Prest vdj Weylby.

Den 5 Junii ordinerede ieg H. Peder Fabiansen (Wer-ningius, an. æt. 26), Capellan i Kierte.

Den 6 Junii reyste ieg til Suenborg, oc strax offuer til Rudkiøbing.

Den 7 Junii visiterede ieg Rudkiøbing Schole; oc samme dag sætte H. Peder Jørgensøn i Traneckier til Proust i Nørreherredt der paa Landet.

Den 8 Junii ordinerede ieg M. Christian (Jensen) Vibe, Scholemesteren i Nykiøbing i Falster (an. æt. 27), til Capellan i Morsby, oc der [effter] reyste til Lungelse om afftenen.

Den 9 Junii reyste ieg offuer belt til Loland; visiterede Scholen i Naxschou efftermiddag, oc om afftenen til Arninge.

Den 10 Junii visiterede ieg Arninge oc Tillitze Kircher.

Den 11 Junii visiterede ieg Danmark, Gloslunde oc Lande; om afftenen til Rødby.

Den 12 visiterede ieg Ringsebølle oc Rødby, oc efter Maaltid til Nysted.

Den 13 Junii visiterede ieg Nysteds Schole.

Den 14 Junii visiterede ieg Kiettinge Kirche, oc reyste der effter offuer til Nykiøbing.

Den 15 Junii visiterede ieg Nykiøbings Schole, oc om afftenen til Karleby.

Den 16 visiterede ieg Karleby oc Horbelø, huor ieg haffde Præsterne i Synder Herredt forsamlede; om afftenen til Stubkiøbing.

Den 17 Junii visiterede ieg Stubkiøbing Schole, huor ieg fandt Skolemesteren Jacob Ridtz at haffue beganget stor Forargelse med nogle danske rim, han haffde ladet trycke til Lubech. Huorfor hand aff officio bleff removeret. Om afftenen til Sundby.

Den 18 Junii haffde ieg Præsterne i Nørreherredt forsamlede i Herredtz Kirchen, huor ieg forligte H. Chri-

stoffer paa Waals oc hans Hustro, som leffuede ilde. Om afftenen til Riserup.

Den 19 Junii visiterede ieg Kippinge Kirche; om afftenen til Nykiøbing.

Den 20 forhørdtis Hospitals regnskab i Nykiøbing.

Den 21 Junii forhørdte wi Rasted Hospitals regnskab paa Krencherup.

Den 22 Junii holdte wi Landemode i Mariebo.

Den 23 Junii haffde ieg Præsterne i Fulse Herredt forsamlet i Hillested, oc der sætte H. Hans Brun i Taagerup til Proust. Om afftenen til Horslund.

Den 24 Junii, som waar St. Hans dag, visiterede ieg Horslund Kirche, oc der effter til Vttersløn.

Den 25 Junii visiterede ieg Vttersløn Kirche, oc der effter til Kiøbeløn om afftenen.

Den 26 Junii visiterede ieg Kiøbeløn Kirche.

Den 27 Junii reyste ieg offuer til Langeland igien, oc samme afften til Suenborg. — I Rudkiøbing præsenterede H. Peder i Tranekier mig en liden Sølfkande, forgyldt inden i, paa sin oc sin Suogers, H. Pouel i Bøstrups, wegne, weyer —. Sammetid oc H. Terckild, H. Hans i Simenbølle oc H. Godfred i Snøde, it Koschen, weyer —.

Den 28 Junii visiterede ieg Scholen i Suenborg. Der effter reyste ieg til Odense, oc fandt mine i god Welstand, Gud schee loff.

Den 4 Julii waar ieg hos min broder i Wiisleb, oc fandt baade hannem oc hans Hustro meget suage.

Den 8 Julii erklerede Professorerne oc ieg os schrifftlig imod Lensmanden, om det fructbringende Compagnie, huor vdj ieg loffuede att kiøbe 2 platzer.

Dominica 5 à Trinit. (10 Juli) ordinerede ieg i Siughuset H. Niels Hanssøn Munch (an. æt. 27), Sogne-Prest i Torckildstrup i Falster.

Den 14 Julii waar H. Diny i Magleby her hos mig, oc præsenterede mig 20 Rdrl. in Specie til it Honorarium aff Synder Herredt paa Langeland.

Den 22 Julii ordinerede ieg M. Henning Christensøn (Achthon. an. æt. 40), Sogne-Præst vdj Broby.

Den 25 Julii resignerede solenniter M. Henning Christenssøn Rector, oc M. Hans Claussøn [Mule] Conrector scholæ hujus.

Den 26 Julii introducerede ieg solenniter Rectorem, M. Matthias Claussøn [Bang], oc Conrectorem, M. Iuer Wandel.

Den 28 Julii waar ieg i Closteret oc lod Leges solenniter recitere, med formaning, att alle, som niude Regia mensa, schulle parere legibus sub poena exclusionis.

Den 5 Augusti ordinerede ieg H. Cornelius Olufssøn (Ottoniensis), Capellan i Skamby (an. æt. 25).

Den 12 Aug. bleff Hospitals regnskab forhørdt oc klart giort, oc den 13 Aug. vnderschreffuett.

Den 15 Aug. waar ieg i Nørre Broby Kircke, oc wilde haffue sæt M. Henning til Proust i Sallingherredt. Men maatte lade det betemme, fordi H. Jørgen i Aaby protesterit schriftlig der imod meget hardt¹⁾.

Den 24 Aug. bleff mig leueret Kongebreff om Presternis Skatt, huer 8 Rdlr. til S. Michels dag at vdgiffue.

Den 26 Aug. waar ieg paa Closteret effter Lensmandens begiering at dømme i den indsteffnede sag mellem velb. Falck Giøe oc H. Mads Jacobsøn om Østofft Kald. Men ingen aff Parterne kunde komme offuer for Storm.

Den 27 Aug. waar ieg atter paa Closteret hos Lensmanden, da mødte irecte begge parterne; oc bleff sagen i 14 dage optagen.

Den 4 Sept. wiede ieg welb. Knud Bille oc Jomfru Mette Gyldenstiern.

Den 6 Sept. tilskicked forbe^{tte} Brudefolck mig en Sølfkande paa 53 lod.

Den 11 Sept. wiede ieg welb. Preben Brahe oc Jomfru Susanne Giøe. Fick 20 Rdlr.

¹⁾ Se Kirkehist. Saml. 3 R. IV, 785 f.

Den 13 Sept. tilskickede welb. S. Hr. Jørgen Schultis Frue mig en meget schiøn sølffkande, weyer 122 lod, for den schreffuen Lig-Predichen.

Den 14 Sept. wiede ieg welb. Jens Høg oc Jomfru Anne Vrup.

Den 18 Sept., som waar Dominica 15 à Trinit. wiede ieg welb. Mogens Kruse oc Jomfru Else Wind.

Den 19 Sept. tilskickede welb. Iffuer Wind mīg en sølffkande paa 78 lodt. Samme dag tilskicket mig oc welb. Gregers Høg til Rørbeck for hans Søn, ieg wiede, en Kande paa 41 lod.

Den 23 Sept. ordinerede ieg Hr. Johan Dawidsøn Monrad (an. æt. 27), Sogne-Prest i Kiettinge, oc Hr. Steen Pouelsøn (Rhodius, an. æt. 32), Sogne-Præst i Atzerballe paa Alsøe.

Den 29 Sept., som waar S. Michels dag, døde min S. Broder Hr. Niels Jacobsøn i Wiisleb, circa horam 9 vespertinam¹⁾.

Den 9 Octobr. tilschickede Welb. Henrick Gyldenstiern mig 1 Kande paa 60 lod sølff for en ligpredichen offuer hans S. Søn, Axel Gyldenstiern.

Den 10 Oct. predichede ieg offuer welb. S. Falck Giøes liig.

Den 11 Oct. bleff min S. Broder, Hr. Niels Jacobssøn begraaffuet.

Den 19 Oct. tilskickede Welb. Fru Karen Bille S. Falck Giøes til Huidkiel mig 6 dobbelte Ducater for Lig-Predichen.

Den 23 Oct. wiede ieg min Suoger Mogens Mule oc hans Kierriste.

Den 3 Novembr. reyste min Suoger Hans Mule her fra igien.

¹⁾ Provstemodet 5. Oct. 1653 i Odense, hvorom udførlig Beretning i Kirkehist. Saml. 3. R. IV, 785 ff., er ikke nævnt af Biskoppen.

Den 4 Nov. ordinerede ieg H. Oluf Henrichsøn (Sthenius, an. æt. 34), Capellan i Suenborg.

Den 5 Nov. reyste ieg fra Odense offuer til Laaland.

Den 9 Nov. predichede ieg vdj Nachschou offuer S. Welb. Frederich Barnewitz, Lensmand paa Aalholm. Samme dag tilskickede Fruen mig en Sølfkande paa 140 lod, oc der vdj lagdt — 30 Rdlr. in Specie.

Den 10 Nov. reyste ieg fra Nachschou igiennem Laaland oc Falster.

Den 13 Nov. kom ieg til Kiøbenhaffn, forschreffuen til Promotionem doctoralem¹⁾.

Den 12 Decembr. bleff der først holdt Conferentz med os i Bispens D. Laur. Scavenii Hus aff ham selff oc D. Suaningio. Candidati vaare: M. Thomas Bangius p. t. Rector Academiæ. M. Andreas And. Rincopius, Superintendens Alburgensis. Ego Laur. Jacob. H. Superint. Fionensis. M. Petrus Kragelundius, Episcopus Ripensis. M. Johannes Theodorici B., Concionator Aulicus. Et M. Jacobus Canutius, S. S. Theol. Professor.

Den 14 oc 17 Dec. disputerede wi publice in præsentia Ser. R. M. et Procerum multorum Regni pro gradu doctorali impetrando.

Den 20 Dec. bleffue honores doct. os forbe^{te} confereret aff D. Laur. Scavenio, Sielandiæ Episcopo²⁾.

Den 21 Dec. reyste ieg fra Kiøbenhaffn, oc kom wel hiem til Odense Jule aften, som waar 24 Decemb. Gud sceeh loff.

Den 30 Dec. predickede ieg offuer Welb. F. Margrete Norby, S. Tønne Billis til Billisschou, som bleff nedsæt i Kierte Kirche.

(Fortsættes).

¹⁾ Et Kongebrev af 4 Dec. 1653, som Biskoppen har udvirket under sit Ophold i Kjøbenhavn, findes meddelt i Ny kirkehist. Saml. VI, 337—8.

²⁾ Jvfr. Danske Mag. 5. R. II, 229 f.